

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2018.6/18>

Британська О.В.

Міжрегіональна Академія управління персоналом

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: ГЕНЕЗА, МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ І СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНИ

У статті визначені питання, що стосуються генези кримінальної відповідальності неповнолітніх та компаративістського відображення означеної проблеми на міжнародному рівні щодо визначення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Здійснено спробу розкрити сучасний стан злочинності неповнолітніх на основі показників судової практики щодо кількості вчинених злочинів неповнолітніми за 2016–2017 роки.

Ключові слова: історичні аспекти кримінальної відповідальності неповнолітніх, зарубіжний досвід, вікові особливості, звільнення від кримінальної відповідальності, примусові заходи виховного характеру.

Актуальність теми. Злочинність неповнолітніх та молоді залишається непоборною протягом декількох століть, а на початку XXI століття відмічено її зростання. Нині стан і тенденції злочинності неповнолітніх, як показує аналіз судової статистики, свідчать про нагальну потребу у консолідованих і цілеспрямованих діях суспільства та держави, спрямованих на запобігання її зростанню та соціально-економічне, морально-психологічне та правове забезпечення неповнолітніх. Відсутність такого забезпечення, на нашу думку, є визначальним чинником у встановленні причин злочинності неповнолітніх.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кримінальної відповідальності неповнолітніх відображені у працях таких вчених, як І.О. Бандурка, Ю.В. Баулін, Н.Л. Березовська, М.М. Биргеу, М.І. Блум, Ф.Г. Бурчак, В.М. Бурдін, Є.М. Вечерова, Т.О. Гончар, І.М. Даньшин, О.В. Дашенко, О.М. Джуца, А.І. Долгова, С.Ф. Денисов, В.П. Ємельянов, Г.О. Єремій, Н.Я. Ковтун, А.О. Клевцов, А.Ю. Коновалова, О.М. Костенко, І.П. Лановенко, В.А. Ломако, П.С. Матишевський, Г.М. Мінковський, В.Ф. Мороз, І.В. Однолько, Л.М. Палюх,

А.П. Тузов, С.А. Шалгунова, Я.М. Шевченко, Н.С. Юзікова, А.Е. Якубов [1–11; 14; 20–22].

Означені праці є важливими розробками у дослідженні положень матеріального права, проте сучасні умови українського суспільства потребують нового відображення означеної проблеми та її вивчення на основі компаративістського методу дослідження.

Мета дослідження в межах даної статті полягає у дослідженні та аналізі кримінального законодавства, а саме особливостей кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх, порівнянні положень зарубіжного кримінального законодавства та визначенні важливості даної теми в умовах сьогодення.

Аналіз статистичних даних. Аналізуючи дані судової статистики, надані Державною судовою адміністрацією України, Т.І. Слуцька, вказує, що протягом 2016 року на розгляді суддів суду першої інстанції перебувало 6 041 кримінальних проваджень щодо 7 438 неповнолітніх. З цієї кількості справ судами першої інстанції у 2016 році завершено судовий розгляд 4 240 кримінальних проваджень, у тому числі: 1) із постановленням вироку – 3 099 проваджень (із них на під-

ставі угоди про примирення – 255, про визнання винуватості – 59); 2) із закриттям провадження у справі – 535 стосовно 574 неповнолітніх; 3) повернуто прокурору 140 обвинувальних актів стосовно 190 неповнолітніх; 4) із застосуванням примусових заходів медичного характеру – 12 кримінальних проваджень щодо 13 неповнолітніх. Кількість нерозглянутих кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх на кінець звітного періоду становила 1 801.

У 2017 році кількість кримінальних проваджень щодо неповнолітніх збільшилася. Зокрема, протягом року у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6 408 кримінальних проваджень щодо 7 976 неповнолітніх осіб. Із них розглянуто 3 872, у тому числі: 1) із постановленням обвинувального вироку – 2 854 провадження стосовно 3 462 осіб (із них на підставі угоди про примирення – 237 проваджень, а про визнання винуватості – 89); 2) із закриттям провадження у справі – стосовно 545 осіб; 3) із застосуванням примусових заходів медичного характеру – 15 проваджень щодо 16 осіб, 4) повернуто прокурору – 90 обвинувальних актів щодо 128 осіб. При цьому виправдано 19 неповнолітніх, що на 7 осіб більше порівняно з показниками 2016 року. На кінець звітного періоду в судах першої інстанції перебувало 2 536 нерозглянутих кримінальних проваджень.

Про застосування до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру у 2016 році місцевими загальними судами розглянуто усього 379 клопотань, у тому числі: 1) постановлено 342 ухвали про застосування примусових заходів виховного характеру щодо 398 неповнолітніх; 2) повернуто прокурору в 11 випадках; 3) 25 проваджень закрито. На кінець звітного періоду нерозглянутими залишилися 88 клопотань [20, с. 3].

Основна причина такого явища полягає в тому, що розвиток значної частини неповнолітніх часто відбувається у дуже несприятливих економічних, соціальних та побутових умовах, особливо в останні роки, що впливає на фізичне, духовне, інтелектуальне формування. У цей період життя починають виявлятися індивідуальні здібності людини, формується воля та свідомість.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах значного зниження життєвого рівня певної частини суспільства, його соціального розшарування, існування в багатьох родинах насильства по відношенню до дітей, майже повної незахищеності дітей-сиріт, розвиток характеру і поведінки певної частини підлітків ускладнюється. У непо-

внолітніх, які формуються як особистості в умовах соціального ризику, виникають відчуття самотності і відчуженості, що нерідко призводить до нерозважливих проступків, скоєння різного роду правопорушень та вчинення тяжких злочинів. Реальне подолання таких соціальних явищ є проблематичним для будь-якого громадського суспільства, оскільки ці явища є наслідком споконвічних соціальної нерівності і соціальних протиріч. Тому надзвичайно актуальним є поліпшення економічних, соціальних та освітньо-виховних умов для здорового фізичного, психологічного, духовного, освітнього і соціального розвитку неповнолітньої людини.

Означені обставини мають враховуватися й на законодавчому рівні щодо відповідальності за вчинений злочин особами, які не досягли повноліття. Це й зумовило наявність у КК України 2001 року окремого XV Розділу – «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх».

Законодавчо закріплено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років. Однак за деякі злочини, визначені в статті 22 КК України, кримінальна відповідальність може наставати з 14 років [12, 13].

Кримінальний кодекс України, враховуючи біологічні, соціальні та психологічні особливості неповнолітніх, по-новому визначає їх кримінальну відповідальність та покарання.

Це означає, що вперше у вітчизняному КК у спеціальному розділі (розділ XV Загальної частини) сконцентровані питання щодо: видів покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх злочинців; призначення їм покарання; звільнення неповнолітніх, які скоїли злочини, від кримінальної відповідальності та покарання; погашення та зняття судимості [13, с. 43–52].

Якщо загалом характеризувати ці положення, то висновок один – порівняно з дорослими, злочинці-неповнолітні мають привілейований кримінально-правовий статус.

По-перше, чинний КК України виділяє окрему систему покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, визнаних винними у скоєнні злочину. Відповідно до ст. 98 КК України до неповнолітніх можуть бути застосовані лише п'ять видів основних покарань (штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк), а також два види додаткових (штраф та позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю).

Водночас їх не можна карати, наприклад, обмеженням волі та довічним позбавленням волі. На відміну від дорослих, у них не можна конфіскувати майно.

По-друге, КК України передбачив особливі розміри покарань неповнолітніх. Так, максимальний розмір штрафу для такої особи може становити п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (для дорослих – тисяча, а в деяких випадках – і більше). Якщо громадські роботи дорослим можуть бути призначені на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин, то неповнолітнім – від тридцяти до ста двадцяти годин. Покарання у вигляді виправних робіт може бути призначено неповнолітньому на строк від двох місяців до одного року, тоді як дорослому – від шести місяців до двох років. Також зменшено розмір відрахувань із суми заробітку засудженого-неповнолітнього: він становить 5-10 відсотків (для дорослих 10-20 відсотків). Коротший для неповнолітніх і строк арешту, а позбавлення волі їм може бути призначено на строк не більш як 10 років (і лише за умисне позбавлення життя людини – до 15 років) [12, с. 98–102].

Ще вужчим є коло покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх, які не досягли 16-річного віку. Переважна більшість санкцій єдиним покаранням за вчинення такими особами злочинів передбачає позбавлення волі на певний строк. Лише в ч. 1 ст. 185 КК України (крадіжка, що карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років), ч. 1 ст. 186 КК України (грабіж, що карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років), ч. 1 ст. 277 КК України (пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, що карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років) альтернативною позбавленням волі є штраф.

У ч. 1 ст. 296 КК України (хуліганство, що карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років) єдиним покаранням, що може бути застосовано до таких неповнолітніх, є штраф.

По-третє, КК України (ст. 97) передбачає можливість звільнення неповнолітнього, який уперше скоїв злочин невеликої тяжкості, від кримінальної відповідальності [13, с. 49]. Але за умови, що виправлення цього неповнолітнього можливе без застосування покарання. Дійшовши такого висновку, суд застосовує до підсудного неповнолітнього примусові заходи виховного характеру.

По-четверте, виходячи з принципів гуманізму, КК України встановлює для неповнолітніх особливу підставу для звільнення від покарання. Йдеться про ситуацію, коли неповнолітній, який скоїв злочин невеликої або середньої тяжкості, щиро покаюється і в подальшому поведився бездоганно з правової точки зору. У цьому разі суд, дійшовши на момент встановлення вироку висновку про недоцільність застосування покарання до такого неповнолітнього, може звільнити його від покарання і застосувати до нього примусові заходи виховного характеру (застереження; обмеження дозвілля; передання неповнолітнього під нагляд батьків, педагогічного чи трудового колективу, інших осіб; покладення на нього обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду; направити неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи) [13].

Якщо ж неповнолітній у віці від 14 до 16 років брав участь у злочині, відповідальність за який настає з 16 років, він не підлягає кримінальній відповідальності.

У ч. 1 ст. 97 КК зазначено, що «неповнолітній, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості, може бути звільнений від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітніх примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України». Таким чином, процес звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності законодавець пов'язує із рядом обставин. До них віднесені наступні:

- 1) злочин повинен бути вчинений уперше;
- 2) діяння повинно відноситися до злочинів невеликої тяжкості [16, с. 7].

Позитивна характеристика особи підлітка, яка дозволяє переконатися, що мета його виправлення може бути досягнута примусовими заходами виховного характеру (оцінка важливості об'єкта посягання, роль неповнолітнього у злочинному посяганні, ступінь завершеності діяння, розмір заподіяної шкоди саме неповнолітнім тощо; даних про особу злочинця (в цілому позитивно характеризується педагогами, злочин вчинений внаслідок

док збігу несприятливих для підлітка обставин, не вийшов з-під контролю батьків чи осіб, що їх замінюють, не страждає алкогольною чи наркотичною залежністю).

В окремих випадках суд може застосувати положення про особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх до осіб, які вчинили злочини у віці від 18 до 20 (21) років [18, с. 78–81].

Подальший аналіз показує, що особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх зумовлені також особливостями сучасного періоду розвитку України – сукупністю обставин соціально-економічного, політичного характеру, маргіналізацією, активною внутрішньою міграцією кінця 2013 року й до 2018 року включно.

Це позначилося й на кількісних показниках зареєстрованих злочинів, скоєних неповнолітніми. Так, у зв'язку з тимчасовою анексією АР Крим та окупацією Донецької та Луганської областей, зменшилась кількість, проте й наразі найбільш поширеним злочином серед підлітків залишаються злочини проти майна: крадіжки, пограбування, вимагання або шахрайство – у групі підлітків 16–17 років на них припадає приблизно три чверті всіх випадків порушення закону, а в групі підлітків від 14 до 15 років – переважна більшість злочинів була скоєна саме проти чужого майна [21, с. 4].

Також серед особливостей злочинності неповнолітніх визначено наявність жорстокого способу вчинення: за перші місяці 2017 року зафіксовано відчутно більше нападів із заподіянням шкоди здоров'ю або життю людей, ніж за аналогічний період минулого року.

Також зростає кількість випадків незаконного поводження зі зброєю: з двох випадків у січні-березні 2016 року до 13 – у перші місяці поточного року [21, с. 13].

Отже, аналіз статистичних даних зводиться до того, що переважна кількість злочинів, які вчиняють неповнолітні, направлена проти власності: крадіжки, грабежі, розбійні напади, вимагання, умисне знищення або пошкодження майна.

До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути призначені лише певні основні види покарань: штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк. Закон (ст. 98 КК) передбачає, що до цих осіб застосовують і такі додаткові покарання, як штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Слід також вказати, що відносно особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності і вчи-

нила суспільне небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, суд також застосовує примусові заходи виховного характеру (ч. 2 ст. 97 КК). Але такі особи не є суб'єктами злочину і застосування до них примусових заходів виховного характеру не є інститутом, пов'язаним з кримінальним правом [12, с. 49–50].

При звільненні від кримінальної відповідальності до неповнолітніх також повинні застосовуватися якісно інші заходи впливу, ніж у тому випадку, коли вони притягуються до кримінальної відповідальності. Тому справедливо КК Республіки Білорусь (ст. 118), КК Республіки Болгарія (ст. 61) відмовляються застосовувати і до неповнолітніх, щодо яких прийнято рішення про звільнення від кримінальної відповідальності, кримінально-правові заходи [8, с. 7].

Такі положення були закріплені і в КК 1960 р. до його змін від 23 грудня 1993 р. Зокрема, в ч. 4 ст. 10 КК, а згодом в п. 3, ч. 1 ст. 51 КК було передбачено, що неповнолітніх, щодо яких було прийнято рішення про звільнення від кримінальної відповідальності, вилучали зі сфери кримінально-правового впливу і передавали в комісію в справах неповнолітніх. Щодо осіб, які не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, КК взагалі не містив жодних положень [9, с. 3–5].

У цьому розділі передбачені лише особливі, більш гуманні умови (порівняно з дорослими злочинцями) кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, які вчинили злочин, а саме: 1) за певних умов допускається можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру; 2) скорочено види покарань та обмежено строки і розмір встановлених покарань порівняно зі строками і розміром покарань до дорослих злочинців; 3) визначено умови, за яких можливим є звільнення неповнолітніх від відбування покарання із застосуванням до них примусових заходів виховного характеру; 4) встановлено можливість застосування за наявності певних обставин умовно-дострокового звільнення від покарання незалежно від тяжкості вчиненого злочину; 5) встановлено більш короткі строки (порівняно зі строками для дорослих злочинців) щодо давності притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку і щодо погашення та зняття судимості з неповнолітніх злочинців [2, с. 119; 23, с. 14].

Таблиця 1

Країна	Вік	Стаття кримінального закону
Швейцарія	7 років	87 КК
Голландія	12 років	77а КК
Франція	13 років	122-8 КК
Болгарія	14 років	32 КК
Латвія	14 років	11 КК
Швеція	15 років	6 КК

Разом з тим цей розділ Кримінального кодексу України є складником Загальної частини Кодексу, і його норми нерозривно пов'язані з її основними положеннями щодо завдань кримінального закону, підстав кримінальної відповідальності, дії кримінального закону у просторі та часі, поняття злочину та класифікації злочинів, поняття складу злочину, співучасті у злочині, обставин, які виключають злочинність діяння та інших загальних положень, що однаковою мірою стосуються як дорослих осіб, так і неповнолітніх осіб, які вчинили злочин.

У разі виникнення конкуренції норми Загальної частини КК з нормою розділу XV про кримі-

нальну відповідальність неповнолітніх має застосуватися норма зазначеного розділу як особлива (спеціальна) норма по відношенню до загальної кримінально-правової норми.

На основі компаративістського методу, ми спробували визначити початковий вік кримінальної відповідальності у кримінальних кодексах зарубіжних країн (табл. 1).

Висновки статті. Порівняння вікових критеріїв за кримінальним законодавством зарубіжних країн дало можливість дійти висновку, що морально-психологічні та біологічні особливості означеного віку, впливають на особливості формування злочинної мотиваційної поведінки неповнолітнього, нестійкість його психічного розвитку, несформованість життєвих ціннісних позицій тощо. А визначення 7-річної дитини суб'єктом злочину згідно з кримінальним законодавством Швейцарії, на наш погляд, суперечить загальноконвенційним положенням щодо захисту дитини у світі.

Однак більш детальне вивчення та аналіз зарубіжного законодавства може бути окремим науковим дослідженням, що виходить за межі поставленої мети у нашій статті.

Список літератури:

1. Бандурка І.О. Кримінально-правовий захист неповнолітніх в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 408 с.
2. Березовська Н.Л. Покарання неповнолітніх і виправно-трудоий вплив (Текст): монографія; Нац. ун-т «Одес. юрид. Акад.». О.: Фенікс, 2011. 250 с.
3. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.
4. Вечерова Є.М. Некаральний кримінально-правовий вплив на неповнолітніх в Україні (криминологічні засади) (Текст): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Вечерова Євгенія Миколаївна; Міжнар. Гуманіт. Ун-т. О., 2010. 20 с.
5. Гончар Т.О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одеська національна юридична академія. О., 2005. 20 с.
6. Дашенко О.В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх (Текст): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.В. Дашенко; Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2009. 19 с.
7. Денисов С.Ф., Напиральська О.І. Формування злочинної поведінки молоді через засоби масової комунікації: монографія / С.Ф. Денисов, О.І. Напиральська. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 232 с.
8. Єремій Г.О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності (Текст) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Єремій Ганна Олексіївна ; Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2009. 20 с.
9. Клевцов А.О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням неповнолітніх за кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. Д., 2009. 20 с.
10. Ковтун Н.Я. Поняття, система та види додаткових покарань для неповнолітніх за КК України (Текст): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ковтун Наталія Ярославівна; Нац. акад. прокуратури України. К., 2010. 16 с.
11. Коновалова А.Ю. Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України (Текст): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Коновалова Аліна Юрійівна; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х., 2012. 20 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Атіка, 2004. 488с.
13. Кримінальний кодекс України (із змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2018 року). Х.: Одиссей, 2018. 132 с.

14. Литвак О.М., Однолько І.В. Запобігання наркозлочинності неповнолітніх в Україні кримінально-правовими засобами: монографія Дніпропетровськ: Вид. ДДУВС, 2012. 268 с.

15. Палюх Л.М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування (Текст): навч. Посіб.; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 214 с.

16. ППВСУ № 2 від 15.05.2006 р. «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру».

17. ППВСУ № 2 від 27.02.2004 р. «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність»

18. ППВСУ № 5 від 16.04.2004 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх»

19. Северин О.О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних з позбавленням волі: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2009. 20 с.

20. Слущька Т.І. Злочини неповнолітніх: про що говорить статистика? Огляд судової статистики розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених неповнолітніми у 2016-2017 роках. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/117843-zlochiny-nepovnolitnikh-pro-scho-govorit-statistika>.

21. Статистична звітність. Форма-1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo

22. Шалгунова С.А., Юзікова Н.С. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх та запобігання негативній (деліквентній) поведінці серед неповнолітніх (на матеріалах Дніпропетровської області). Дніпропетровськ, 2003. 32 с.

23. Яцун О.С. Особливості кримінального покарання неповнолітніх: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08 / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Л., 2009. 18 с.

ОСОБЕННОСТИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: ГЕНЕЗИС, МЕЖДУНАРОДНЫЕ АСПЕКТЫ И СОВРЕМЕННОСТЬ УКРАИНЫ

В статье определены вопросы, касающиеся генезиса уголовной ответственности несовершеннолетних и компаративистского отображения этой проблемы на международном уровне по определению возраста, с которого может наступать уголовная ответственность.

Предпринята попытка раскрыть современное состояние преступности несовершеннолетних на основе показателей судебной практики по количеству совершенных преступлений несовершеннолетними за 2016–2017 годы.

Ключевые слова: исторические аспекты уголовной ответственности несовершеннолетних, зарубежный опыт, возрастные особенности, освобождение от уголовной ответственности, принудительные меры воспитательного характера.

FEATURES OF JUVENILE CRIMINAL RESPONSIBILITY: GENESIS, INTERNATIONAL ASPECTS, AND MODERNITY OF UKRAINE

The paper identifies issues related to the genesis of juvenile criminal responsibility and a comparative reflection of the identified problem at the international level on determining the age from which criminal liability may arise.

An attempt was made to uncover the current state of juvenile delinquency based on indicators of judicial practice regarding the number of crimes committed by juveniles for 2016-2017.

Key words: historical aspects of juvenile criminal responsibility, foreign experience, age features, exemption from criminal liability, compulsory measures of educational nature.